

חיוך רחב, עיצוב מושלם

הספר היה כולו התקפה חריפה עליי אך בניגוד לספרים שנכתבו עליי בארץ, היתה בו התקפה הוגנת ועניינית. איש תקף את רעיוני.

מנצור הביא מובאות ארוכות מספרי הקודם, מילחמת היום השביעי, ובעיקר ציטט את הצעתי לשלום המבוסס על דרישות של מדינת ישראל ומדינה פלסטינית, שתקום בגדה וברצועה. הוא קרא לזה "תוכנית אבנרי", וטען שזוהי מזימה ציונית מחוכמת שאין מטרתה אלא לשים קץ להפסקה הפלסטינית ולשכנע את הפלסטינים לוותר על חלק ממולדתם. מסקנת הספר היתה שאורי אבנרי מסוכן לפלסטינים יותר מאשר גולדה מאיר ומנחם בגין.

כאותם הימים היתה תוכנית השלום הזאת בלתי מקובלת לחלוטין; ארצות הברית התנגדה לה בחריפות. ברית המועצות דגלה בהחרת השטחים הכבושים לממלכה האשמיית ולמצרים. אש"ף רגל בהקמת מדינה דמוקרטית חילונית בכל הארץ. ככנסת הייתי החבר היחיד שרגל בה, וגם כציבור הישראלי הסכים לכך רק קומץ שולי. מבין כל כליהתקשורת, היה העולם הזה היחיד שהעלה רעיון זה, ומבין כל המיפלגות היתה תנועתנו (תנועת העולם הזה — כוח חדש) היחידה שהטיפה לו. מחרות ועד רק"ח היתה חזית אחת נגדו.

משום כך תמחתי מאוד על הספר. מה הניע מישו בכיירות לכתוב ספר על "תוכנית אבנרי", ומה הניע את ההוצאה המרכזית של אש"ף לפרסם אותו?

היתה לי רק תשובה סבירה אחת: הוויכוח אינו איתי, אלא עם אנשים חשובים בתוכי אש"ף, הדוגלים בחשאי ברעיון זה. ואכן, כעבור שנתיים-שלוש הסתבר כי יאסר ערפאת אימץ לעצמו תוכנית זו, שהפכה נחלת הורם המרכזי של אש"ף. בינתיים אימצו אותה רוב מדינות העולם, ומסביבה התגבש קונסנזוס עולמי. בספרי האחרון, אויבי, אחי, הזכרתי את הספר שהופיע בכיירות. כתבתי שגיליתי מאוחר יותר כי המחבר הוא חבר החזית העממית לשחרור פלסטין של ג'ורג' חבש.

קטע זה גרם למיכתב שהגיע אליי. מסתבר כי אותו כמיל מנצור חי וקיים וגר עכשיו בארץ, הוא עובר בכתביעת לעיונים פלסטיניים. הוא פנה אליי בסניגון רישמי מאוד ותבע ממני לתקן את דבריי במהדרה הבאה של ספרי. הוא קבע כי מעולם לא היה חבר החזית העממית, וכי החזית העממית דחתה בשעתו את רעיון המדינה החילונית הדמוקרטית.

מנצור הסביר במיכתבו שרעיון המדינה הדמוקרטית החילונית היה שלב מעבר חשוב בהתפתחות התודעה הפלסטינית. וכך הוא רואה זאת:

בשלב הראשון, לפני שהפלסטינים ביססו מחדש את ישותם הנפרדת בעולם הערבי (לפני 1965) וכאשר אש"ף לא היה אלא קבוצה של מכובדים שהיו תלויים בארצות-ערב, ובעיקר במצ"ר (1964-1968), היתה הסיסמה: שיחרור פלסטין.

בשלב השני, כאשר האירגונים הלוחמים השתלטו על אש"ף, וכאשר הפלסטינים השיגו עצמאות מסוימת ביחסיהם עם העולם הערבי (1968-1969), הסיסמה היתה: מדינה דמוקרטית חילונית, שבה יחיו זה בצד זה ותוך שיויון מוסלמים, נוצרים ויהודים. היו לכך שני היבטים חדשים: ראשית, הפלסטינים החילו לחשוב על מדינה משלהם, בין שאר המדינות במרחב, ושנית, הם הכירו בקיומם של היהודים כבישות לגיטימיות בארץ, גם אם לא הכירו בהם עדיין כמדינה. השלב השלישי, שהוא הרעיון של הקמת מדינה פלסטינית לאומית בגדה וברצועה (החל ב'1974). כלומר: חלוקה מאוזנת, גיאוגרפית, של השלטון בארץ, בעוד שרעיון ברור כי כמיל מנצור מקבל עתה את הרעיון שאותו הוא שלל לפני 15 שנים, כאשר קרא לו "תוכנית אבנרי".

שמחתי על כך, שמחתי גם לזהות סופר-סוף איש שהיה קיים בתודעתי עד כה רק כשם מופשט. אני משתאה בכל פעם מחדש על כוחה על המילה הכתובה לחצות גבולות ומחצות, הנה איש שמעולם לא היכרתיו ושמעולם לא דיברתי איתו, ומסתבר שאני נמצא עימו ברושח רעיוני מזה 15 שנה ויותר.

כרם היה בעיניו

הסיפור של עיניו הוא מלבב מאוד. סיפור יפה. צייר גדול, מוסל יאנקו, גילה את המקום מייד אחרי מילחמת העצמאות. הכפר הערבי הנטוש שבה את ליבו. הוא הומין את ירידיו ועמיתיו, ואלה מצאו בכפר הצידור גרעין של ממש, שנתן להם השראה למעשייצירה. יש קואופרטיב. יש מוסיאון. יש אוצרת. ממש נהדר. דוגמה לעיר לם ואור לגויים.

כל זה ראינו בסרט קצר, כי תוכנית גלריה (תוכנית טובה, אגב) אבל כמה פרטים קטנים היו חסרים בכתבה.

למשל: שהכפר עיניו לא היה כלל נטוש, כאשר רומם את נפשו של ינקו. אומנם, דייריו לא היו בו, מפני שגורשו עלידי צה"ל. אבל הם ישבו במרחק כמה קילומטרים משם. גדול-הירוח, האמינים הדגולים, תפסו את הבתים ה"נטושים" בעוד שבעינינו, להם, פלאחים מרורים, נמקו תחת כיפת-השמיים במרחק של כמה דקות-נסיעה. הם עדיין יוצאים שם ומקלקלים את הנוף הפסטורלי, המרומם את רוח הציירים והפסלים.

איני יודע איזו אמנות נולדה בתנאים אלה. איכשהו, קשה לי להאמין כי נולדה שם יצירה גדולה. אך אולי אני טועה.

ינקו

ביסוד כל בעיותינו — החל ב"מיהו יהודי" וכלה בירידה, החל בחינוך וכלה במעמדם של בחורי-הישיבה.

אמריקאים צהובים

אייאפשר היה לראות את הסרט התיעודי יאנקי סאמוראי על גורל הניסיי, מבלי לחשוב על בעיות שלנו. הניסיי הם אמריקאים ממוצא יפני, במילחמת-העולם השנייה, אחרי התנפלות הפתע של היפאנים על פרליהארבור, חתם הנשיא המתקדם והליברלי, פרנאקלין דלאנו רוזוולט, על צו, שעל פיו נשלחו מאות אלפי אזרחים אלה למחנות ריכוז, כלי דין ומישפט, בניגוד מוחלט לחוקה האמריקאית.

זוהי אחת הפרשות האפלות בהיסטוריה האמריקאית. מובן שאין להשוות את גורל הניסיי באמריקה לגורל היהודים באירופה הנאצית, אך גם כאן גרמה גיזענות עיוורת לדריסה ברוטאלית של זכויות-האדם היסודיות.

לא היתה כל סיבה הגיונית לכליאת המוני-אזרחים, לגזילת כל רכושם ולהפיכתם לתת-אדם. לא נעשה כדבר הזה לאזרחים אמריקאיים ממוצא גרמני ואיטלקי. מעולם לא התגלה אף מיקרה

אחר של ריגול או חבלה שבוצע עלידי אמריקאיים-יפני. כפי שאמר אחד מהם, בעצבו: כל פישעו היה שהיונו דומים בקלסטר פניו לאוייב. במילים פשוטות: גיזענות טהורה.

מבחינה זו דומה מצבם של הניסיי או למצבם של האזרחים הערביים בישראל כיום.

היה הברל אחר: האמריקאים קראו לניסיי הצעירים להתגייס לצבא האמריקאי, ורכים מהם נענו — אף שהוריהם ואחיותיהם היו כלואים במחנות-ריכוז. הערבים אינם מתגייסים לצה"ל (מלבד הרוזים והברווים).

אולם הברל זה נובע מסיבה הגיונית. לארצות-הברית היתה מילחמה בשתי חזיתות. הניסיי נשלחו להילחם אך ורק בגרמנים, ואילו חיילים ממוצא גרמני ואיטלקי נשלחו להילחם רק ביפאנים. האמריקאים לא רדשו מאיש להילחם בכני עמו.

לנו יש רק אויבים פוטנציאליים ערביים. אייאפשר לדרוש מערבים להתגייס לצבא שכל מילחמותיו בעבר (ובעתיד, אם יהיו כאלה) יהיו ערביים. וגם צה"ל אינו מוכן לגייס המוני ערבים, להעניק להם אימונים צבאיים ולהפקיד בידיהם רובים, טנקים, תותחים ומטוסים.

גודדי הניסיי הצטיינו יותר מכל גרוד אחר בצבא האמריקאי, וסבלו את הקורבנות הרבים ביותר. אך כשחזרו השרידים הביתה, הם מצאו שם שלטים: "יפאנים, אינכם רצויים פה! אל תישארו כאן עד הלילה!"

בעיניה החילתה להיתר רק כאשר הפכה יפאן עצמה בעלת ברית של ארצות-הברית. הדור השלישי של האמריקאים-היפאנים מתחיל עתה להתבסס, לגבש את זהותו ולהתמודד עם הטראומות של העבר.

בסרט המרגש היה מומנט משעשע אחד. הניסיי לחמו על כפר צרפתי, שהגרמנים הגנו עליו בעקשנות. במשך ימים סערו הקרבות ונמשכו ההפצצות, והתושבים חיו במיקלטים. כאשר נדם הקרב יצאו הצרפתים מן המתפתים כדי לקדם את פני האמריקאים המנצחים. הם לא האמינו למראה-עיניהם: מן הערפל הופיעו פלוגות-פלוגות של יפאנים קטנים, בעלי עיניים מלוכסנות. הצרפתים אהבו אותם.

מיכתב של מחר ותיק

עברתי על הדואר שלי, ונתקלתי במיכתב בעל בול צרפתי ועל גבו שם השולח: כמיל מנצור.

ירעתי שאני מכיר את השם הזה, אך כרגע הראשון לא יכולתי להיזכר. כשנזכרתי, דחפתי את שאר המיכתבים הצידוד, ופתחתי מיכתב זה. הסקרנות אכלה אותי.

וזה הסיפור: לפני 15 שנה טילפן לי הפרופסור יהושפט הרכבי וסיפר לי שהגיע לירידי ספר בערבית, שהופיע על עתה בניירות, בהוצאת אש"ף. הספר נקרא אורי אבנרי והציג את תוכנית-השלום הרכבי נאות והשאל לי אותה, והכנתי לי העתק-צילום. כעבור זמן-מה הופיע אותו הספר גם בשפה הצרפתית, וגם הפעם בכיירות. בראש הספר הופיע שם המחבר: כמיל מנצור.

אני מאמין לאלוף אמיר רורוי שהוא הפוקד הרישמי, ושיש לו סמכות לפי סעיף קוקורדיקו של חוק בלה בלה הממלכתי — נוסח משולב — לקרוא לכל אנשי חיוך רחב. עיצוב מושלם ותופעת טבע, להתייצב מייד לשרות. זאת אחרי שהחננו את ריככם ושאר ציודם הכבד והקל במקום שנבצע והמשיכו באוטובוסים למקום המסומן.

דרורוי

אריקיי. לא היה איכפת לי אפילו אילו אמר דרורוי, ברריו ובטלוויזיה: יאללה חבר'ה! תזינו ת'חתת שלכם, חיוך רחב, עיצוב מושלם ותופעת טבע, ותבואו בריצה קלה אתם יודעים לאן.

חתת זאת שמעתי תריסר פע' מים הודעה ארוכה ומשעממת, על סעיפים וחוקים וסמכויות וקישקושים, כל זה בעגה הבריורקאטית העילגת החכיכה כליכך על פקידים כמדים ובאזרחית. ולא פעם בשעה, אלא פעמיים — משהו ארוך ומשעמם ומרגיו. החוור על עצמו עד בוש. איני יודע אם התרגיל הצליח בשטח, אך הוא בוודאי הצליח לעצבן את כולנו.

אולי אפשר לבקש להשמיע פעם הבאה הודעה קצרה ולעניין, בעברית פשוטה?

רוני ואהוד ויסי ושבח

ראיתי את רוני ואהוד ויסי ושבח בסידרה הבריטית החדשה ראשון בין שוויים, על חבריה-הפרלמנט.

כלומר, יש להם שם שמות אחרים. אינני זוכר אותם בדיוק, אבל זה לא חשוב. אותי אייאפשר לרמות. אני יודע בדיוק למי הכוונה. אני מכיר אותם.

כל מילה בסידרה הזאת מתאימה לישראל ולכנסת. אין הברל בין המישחק שמרנטי-ליברלי ובין המישחק ליברלי-מרנטי. אין גם הברל בין כלליה-מישחק. חברי הסיעה הפלמנט הבריטי, שנדרשו לבחור באיש שיהיה כמנהיג-הסיעה וכמועמדה לראשות הממשלה, התחבטו בדיוק כפי שהתחבטו חברי מיפלגת-העבודה כאשר נאלצו לבחור בין שימעון פרס ויצחק רבין.

כל אחד רצה להיות במחנה המנצח, אבל לא היה בטוח מראש מי יהיה המנצח. הימור על סוס זה או אחר, ומי שהימר נכונה זכה. בסידרה נחשפים הדברים בלי כחל ושריק, כמו בסידרה ההי תולית יס, מיניסטר. ההצגה היא ציונית, כמעט איש מן הח"כים הבריטיים בסידרה אינו שואל את עצמו: מה טוב למדינה? מי האיש המתאים? הם שואלים את עצמם: מי ינצח? במי כדאי לתמוך, כדי להיות ברגע המכריע בצד הנכון?

אותה הבעיה יש כיום לח"כי חרות. יצחק שמיר ישנו. אך מי יבוא אחריו? על מי כדאי להמר? על אריאל שרון? על דוד לוי? ואולי על משה ארנס? זו הבעיה.

הרמיון בין חברי-הפרלמנט בסידרה ובין חבריה-כנסת במצ"ר אות שלנו אינו מיקרי. הפוליטיקאים בכל העולם דומים זה לזה להפליא. כשם שהגרמנים דומים זה לזה, וגם הפרופסורים, וגם הרופאים. המיקצוע מעצב את האופי. ואולי קורה ההיפך: בעלי תמסויים מסויים למיקצוע מסויים.

הציבור רגיל לחשוב על הפוליטיקאים כעל בעלי-דיעות ונושאי-ערכים. פלוגי הוא סוציאליסט, אלמוני הוא לאומן, פלמוני הוא רתי, וכר'. אבל הברלים אלה הם שיטחיים בלבד.

ברמיון בין חברי-הפרלמנט את כל הפוליטיקאים המיקצועיים השאיפה האחת המשותפת: להגיע לשלטון, ואחר-כך להישאר בשלטון. ובמישטר הדמוקרטי: להיבחר, ואחר-כך להיבחר מחד דש. בכך הם נכרלים מאדיאלטיסיים, הלוחמים עבור רעיונות, והמכונים לשם כך גם להיכנס לפוליטיקה.

המלאכה הזאת של להגיע לשלטון ולהישאר בשלטון היא מלאכה ככל מלאכה אחרת. אין היא מטפחת דווקא את התכונות הכי יפות בדם. היא מחייבת מידה רבה מאוד של נארקיסוס, הגובלת לא פעם באגראמניה ובמגאלורמניה. השאיפה להתבלט, לשלוט בוולת, לשבת ליד סיריהבשר, היא הרלק במכוניתה של הפוליטיקה. סיסמות, השקפות, ערכים וכר' הם רק מכשירי העבודה של הפוליטיקאי המיקצועי. והשיבותם מישנית בהחלט.

חשוב הרבה יותר להיבחר לשלטון אינטרנטי, לגבש מחנה של אינטרסנטים, לנחש מה שהציבור רוצה לשמוע ולהגיד לו את זה. זוהי מלאכה דרושה, ומישוה מוכרח לעשות אותה.

ככה זה כיום, וכך זה היה תמיד. עיין פרק ט' בספר שופטים (משל יוחם).

לעיתים מופיע פוליטיקאי שהוא הרבה יותר מזה. אבל זה נדיר מאוד, וגם אז מצליחים עמיתיו לנעוץ סכין בגבו לפני שהוא מספיק לקלקל להם את המיקצוע.

מה חשוב יותר

לא מזמן הודמנתי למסיבה, שבה נכח גם אריאל שרון. התפתח בינינו ויכוח, באונוי הנוכחים המעטים. בשיאו אמר שרון כי יש להעניק יחס מיוחד לבחורי-הישיבה, שהרי הם שומרים על קיום היהדות.

בלטה הוויכוח אמרתי: "אני ישראלי. יש לי זיקה ליהדות ולעם היהודי, אך אני קודם כל ישראלי. אם תיחרב מחר מדינת-ישראל, לא איכפת לי אם היהדות תישאר קיימת או לא".

שרון, לעומת זאת, אמר שלגבי קיום העם היהודי חשוב יותר מקיומה של מדינת-ישראל.

נרמה לי יותר ההבדל כולו. אסור לטשטש אותו. הוא הטמון